

УПРАВЛІНСЬКІ ТА ПЕДАГОГІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ

УДК 378.046-021.68:005.7

DOI 10.32342/2522-4115-2018-16-48

С.О. ГОЛОВКО,

*здобувач кафедри педагогіки і методики технічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)*

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті обґрунтовано, що педагогічна технологія виступає провідним напрямом сучасного наукового пізнання. Розроблено технологію формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту в процесі фахової підготовки. Зазначену технологію подано у вигляді чотирьох блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та діагностико-результативного.

Ключові слова: управлінська культура, технологічний підхід, майбутній менеджер, магістр, фахова підготовка.

Постановка проблеми. Формування управлінської культури майбутнього менеджера в умовах навчання в магістратурі є вагомим проблемою економічної освіти. Культура управління менеджера характеризується його успішністю в організації і здійсненні процесу управління, організації управлінської праці, використанні техніки управління, а також вимог, що висуваються до систем управління і працівників та обумовлені нормами і принципами суспільної моралі, етики, естетики й права. Формування управлінської культури майбутніх менеджерів (що є запорукою ефективної управлінської поведінки) потребує створення спеціального університетського середовища, що має враховувати широкі можливості навчальних дисциплін фахового (професійно-практичного циклу), виробничої практики на підприємствах різних форм власності, а також інноваційних форм і методів науково-дослідної роботи студентів.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз свідчить, що зазначена проблема набула свого розвитку в працях таких вчених, як Л. Бондарева, Л. Карамушка, Е. Павлова, Н. Лізіна, А. Позднякова, І. Цимбалюк, В. Колпакова та ін. У різних дослідженнях виокремлено такі напрями розв'язання окресленого питання: теорія і практика професійного становлення майбутнього менеджера, економіста у ЗВО (Т. Поясок, В. Стрельников, С. Кожушко, Т. Коваль, Т. Колбіна); дослідження проблем освітнього менеджменту (А. Губа, В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, С. Калашнікова, Т. Сорочан, М. Сметанський, Є. Хриков); загальні основи розвитку професійно-педагогічної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти (Н. Ничкало, В. Буряк, В. Гриньова, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Нечепоренко, І. Прокопенко, Г. Шевченко), зокрема управлінської культури (Г. Єльнікова, А. Грушева, Н. Протасова, О. Романовський).

Формулювання мети. Мета статті – окреслити технологічний підхід у формуванні управлінської культури майбутніх магістрів із менеджменту в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні ми ґрунтуємося на науковій позиції Н. Волкової, яка доводить, що вибір технології у дослідженнях обумовлений тим, що технологічність освітнього процесу забезпечує якість освіти, оскільки намагається відповісти на питання, яким чином краще здійснювати освітню діяльність [1, с. 108].

Разом з тим варто зазначити, що поняття «технологія» раніше використовували виключно в контексті техніки та виробничої сфери. У наші дні це поняття розповсюджено в різних наукових галузях життєдіяльності та життєтворчості людини, у тому числі педагогіч-

ній («соціально-педагогічна технологія», «педагогічна технологія», «технологія освітнього процесу», «технологія навчання», «технологія виховання» тощо).

Як слушно зазначає С. Сисоєва, основна ідея технологізації освітнього процесу полягає в тому, щоб перетворити педагогічний процес в освітній установі на цілеспрямований процес діяльності всіх її суб'єктів [2, с. 127]. Орієнтуючись на цю позицію, будемо вважати, що педагогічна технологія, яка розроблюється нами, пов'язана з освітнім процесом у контексті взаємодії викладача і магістранта – майбутнього менеджера.

У нашому дослідженні ми орієнтуємося на дані українського педагогічного словника, де вказано, що під педагогічною технологією (др.-грец. *techne* – мистецтво, майстерність, уміння; *logos* – слово, учення) розуміють сукупність, спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання та виховних засобів, системно використовуваних в освітньому процесі, на основі декларованих психолого-педагогічних установ. Крім того, педагогічну технологію розглядають як один з основних засобів впливу на процеси розвитку, навчання та виховання в навчальному закладі [3].

Отже, маємо глибоке переконання, що саме педагогічна технологія як інструментарій або засіб дозволяє посилювати індивідуальний підхід в навчанні, розвивати креативні якості майбутніх менеджерів, спираючись на їхню спроможність до самостійної роботи, використовувати інтерактивні форми та методи навчання, дидактичні ігри, дискусії, здійснювати моделювання ситуацій практичної діяльності. Тому саме педагогічну технологію ми пов'язуємо з інноваційним підходом до вирішення проблем професійної підготовки, у тому числі з формування управлінської культури.

Розкриємо принципи застосування педагогічної технології в освітньому процесі:

- результативності як механізму відображення досягнення мети дослідження або освітнього процесу;
- системності як цілісності взаємозв'язків змісту, форм, методів і прийомів здійснення освітнього процесу, отже, технологія має всі ознаки системи;
- цільової спрямованості (концептуальності) як орієнтації на певні теоретичні положення, що становлять шляхи реалізації мети дослідження;
- керованості як можливості управління, діагностики та корекції технології на різних етапах її впровадження в процес університетської підготовки майбутніх менеджерів;
- модернізації змісту технології як інструментарію підвищення її якості залежно від проміжних результатів;
- відтворюваності як можливості використання технології в типових або незначно зміненних умовах;
- ефективності як індикатора якості використання в освітньому процесі педагогічної технології порівняно з іншими засобами та ін.

Отже, основоположним напрямом наукового пізнання проблеми професійної підготовки майбутніх магістрів з менеджменту ми визначаємо технологічний підхід, будемо розглядати предмет нашого дослідження як педагогічну технологію, виявивши її складові, а також указавши напрями впровадження технології в процес університетської підготовки майбутніх менеджерів.

Технологічний підхід орієнтує на дослідження процесу формування управлінської культури як певної цілісності, що є сукупністю компонентів, взаємодія яких породжує нові, інтеграційні якості, що утворюють її та не виступають механічною сумою. Технологічний підхід ми розглядаємо як стратегічний, водночас вважаємо обґрунтованим застосовувати до нього й інші відомі наукові підходи, які є ефективними для вирішення завдань нашого дослідження.

У нашому дослідженні під **педагогічною технологією формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту** ми розуміємо взаємопов'язану динамічну та гнучку сукупність форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних спільною метою функціонування та єдністю реалізації, що є запорукою формування управлінської поведінки майбутніх менеджерів в умовах підвищення ефективності освітнього процесу, що гарантує досягнення кінцевого результату дослідження.

Переваги педагогічної технології полягають у тому, що її структура може бути як самостійно розроблена відповідно до завдань дослідження, так і модернізована, ураховуючи специфіку дослідницької роботи. Педагогічну технологію формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту подамо як чотири взаємопов'язані блоки: *цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-змістовий та діагностико-результативний*. Їх взаємодія – принципово нові інтеграційні якості, яких не має жоден з окремо взятих блоків, крім того, зазначені якості

технології не є механічною сумою якостей блоків, що її утворюють. Зазначимо також, новизна запропонованої нами технології полягає в інтерпретації та трансформації вже відомих у науці форм і методів через призму університетської підготовки майбутніх менеджерів.

Почнемо з **цільового блоку** педагогічної технології. У педагогічній технології мета виступає уявним, прогнозованим уявленням про результат освітнього процесу, компетентності, стан особистості, що формується. Зазначене твердження перегукується з науковою позицією С. Харченка, що формулювання мети повною мірою відображає її системоутворюючий характер. Вона виступає орієнтиром у побудові інших компонентів технології [4, с. 225]. Загальною **метою** цього процесу визначено: формування управлінської культури майбутніх магістрантів з менеджменту в процесі фахової підготовки. Відповідно до мети нами визначено наступні **завдання**: визначити сукупність форм і методів університетської підготовки магістрантів; актуалізувати їхні потреби в самопізнанні й самовдосконаленні; формувати мотивацію магістрантів; розвивати суб'єкт-об'єктні відносини, що передбачають наявність високого рівня активності при реалізації мети дослідження.

Ми маємо глибоке переконання, що якість педагогічної технології можна оцінити через досягнуті результати, які корелюють з поставленою метою. Тому рівень такої кореляції є орієнтиром ефективності педагогічного дослідження.

Розробка технології формування управлінської культури майбутніх магістрів із менеджменту базується на низці **методологічних підходів**, що становлять **теоретико-методологічний блок**: *системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, гуманістичний, культурологічний*.

Концепція формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту ґрунтується на низці **закономірностей**: відповідність змісту, форм, методів і прийомів професійної підготовки соціально-економічними запитами та викликами сьогодення, здобуткам національної та світової науки; культури; єдність мети та результатів освітнього процесу; відповідність педагогічної технології меті та завданням дослідження; взаємозв'язок обсягу та змісту університетської підготовки майбутніх магістрів з менеджменту тощо.

Переїдемо далі до опису **принципів** реалізації педагогічної технології з урахуванням особливостей професійної підготовки майбутніх менеджерів. Зазначені принципи виступають системоутворюючими факторами університетської підготовки, що являють собою напрям діяльності науково-педагогічних працівників, у тому числі в умовах взаємодії з магістрантами. Подаємо ці принципи як вимоги (правила), відповідно до яких викладач здійснює професійну діяльність:

1) науковості (урахування в змісті освітньо-професійних програм сучасних наукових теорій, ідей, поглядів);

2) міждисциплінарності (забезпечення формування управлінської культури через створення інтегрованих навчальних курсів, проведення окремих інтегрованих занять; інтенсифікація освітнього процесу, поглиблення взаємозв'язків між навчальними дисциплінами, пошук спільного інтегрованого змісту);

3) інтеграції навчальної та науково-дослідної роботи магістрантів (організація навчання, базованого на дослідженнях);

4) доступності і посиленості (добір форм і методів професійної підготовки майбутніх магістрів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей; можливість модернізації змісту професійної підготовки відповідно до завдань дослідження);

5) наступності та перспективності (підготовка магістрантів з опорою на досвід, набутий під час проходження виробничої практики, що є основою подальшого професійного самовдосконалення);

6) практичної (професійної) спрямованості (формування компетентностей магістрантів корелює з вимогами майбутньої професійної діяльності);

7) безперервності (поєднання аудиторної, позааудиторної групової та індивідуальної роботи магістрантів, а також виробничої практики);

8) наочності (використання цифрових технологій для унаочнення, оптимізації освітнього процесу);

9) гуманізації та гуманітаризації (процес професійної підготовки спрямований на розвиток особистості кожного майбутнього менеджера, отже, педагогічна технологія базується на твердженні, що людина – найвища цінність сучасного суспільства);

10) діалогічної взаємодії суб'єктів і об'єктів освітнього процесу (залучення магістрантів до спільної наукової, методичної та іншої діяльності в умовах поваги та взаєморозуміння).

Окреслені цільовий та теоретико-методологічні блоки дозволили підійти до обґрунтування **організаційно-змістового блоку реалізації педагогічної технології формування управлінської культури**, зокрема, до вибору змісту, форм, методів і прийомів університетської підготовки майбутніх магістрів з менеджменту.

Для того, щоб сформувати необхідний зміст підготовки майбутнього менеджера, важливо чітко визначити його компоненти (складові), що розкривають такі напрями:

- знання специфіки сутності й особливостей інноваційного менеджменту, систем управління, стратегічного менеджменту, управління персоналом, основних принципів антикризового управління, вирішення проблем професійної діяльності; здатність використовувати набуті знання у практичній професійній діяльності;

- розуміння ролі та значення різних напрямів управлінської діяльності (інформаційно-аналітичної, планувальної, регулюючої, організаційно-виконавчої, координуючої, контролюючо-облікової, інноваційно-дослідницької, експертно-консультативної, представницької, професійного самовдосконалення), а також управлінських умінь;

- наявність концептуальних знань у сфері управлінської діяльності, що є основою для оригінального мислення, креативної, інноваційної діяльності;

- знання вимог, що висувають до роботи на посадах середнього та вищого рівнів управління в установах та організаціях;

- умінь планувати власну управлінську діяльність, обирати раціональні методи виконання професійних дій;

- умінь аналізувати результати виконання власної управлінської діяльності тощо.

Розробляючи зміст навчання, ми орієнтувалися на положення про те, що завдяки реалізації змісту однієї навчальної дисципліни досягти мети дослідження вкрай проблематично. Отже, провідна роль відводиться оновленню змісту низки навчальних дисциплін: «Іноземна мова», «Інформаційні системи і технології управління організацією», «Технологія управління персоналом», «Технологія прийняття управлінських рішень», «Техніка адміністративної діяльності», «Управління комунікаціями в організаціях», «Організаційна поведінка».

Інновація робочих навчальних програм полягає у збагаченні їхнього змісту через: доповнення змісту теоретичними знаннями щодо тенденцій актуалізації інноваційної управлінської діяльності та інноваційного характеру розвитку економіки. До них ми відносимо такі блоки знань: сутність і особливості інноваційного менеджменту; антикризове управління; дослідження систем управління; стратегічний менеджмент; управління персоналом. Ці блоки і їх модулі включають в себе сучасні підходи, ідеї, теорії, що відображають досягнення науки управління і практики навчання студентів в умовах магістратури. Фактично передбачається наявність теоретичних знань, умінь з фахових дисциплін, організації виробничої практики магістрантів тощо.

Результати досліджень свідчать, що форми і методи освітнього процесу пов'язані із **засобами** – різноманітними матеріалами, знаряддями та інструментами освітнього процесу, за допомогою яких успішно досягається його мета. Наведемо основні засоби навчання, які ми використовуємо в роботі: діагностичні психолого-педагогічні методики, сучасні цифрові технології, розроблений навчально-методичний комплекс та ін.

Подамо основні цифрові ресурси:

- Google Диск, Dropbox, OneDrive, Zoho (створення спільних документів за науковим проектом у хмарі);

- Trello, Kanbanchi, PodiO, RealtimeBoard (планування спільної роботи та генерування шляхів розв'язання поставленої управлінської проблеми);

- Zoho Creator, Google-форми, Microsoft Forms (реалізація опитувань);

- Lucidchart Diagrams (<https://www.lucidchart.com/>), Gliffy (<https://www.gliffy.com/>), Creately (<https://creately.com/>), Cacoо (<https://cacoо.com>) – графічна побудова моделі з основними елементами структури та їхнім взаємозв'язком;

- Piktochart (<http://piktochart.com/>), Infogr.am (<https://infogr.am/>), Easel (<https://www.easel.ly/>), PowerBi (<https://powerbi.microsoft.com/ru/>) – презентаційні матеріали за допомогою інформаційних плакатів;

- Timerime (<http://timerime.com/>), Timetoast (<http://www.timetoast.com>) – хронологічне представлення матеріалів;

- Mindomo (<https://www.mindomo.com>), Mindmeister (<https://www.mindmeister.com/ru/>), Bubbl (<https://bubbl.us/>) – подання класифікацій, ідей, структури за допомогою ментальних карт;

– Prezi (<https://prezi.com/>), Powtoon (<https://www.powtoon.com/>) – динамічні презентації та ін. Особлива роль відведена розробленій нами елективній **дисципліні**: «Управлінська культура менеджера». Метою дисципліни є формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту.

У результаті вивчення дисципліни магістранти повинні мати чіткі уявлення про основні категорії та поняття культури управління; знати основні принципи та норми управлінської етики, сучасні вимоги щодо культури управління; вміти розвивати творче ставлення до засвоєння українського та зарубіжного досвіду у вирішенні управлінських проблем; набути практичних навичок щодо проведення системних досліджень з управління, моделювання наслідків управлінських рішень.

Програма дисципліни розрахована на 90 годин, з яких: лекції – 14 годин, практичні заняття – 14, модульні контрольні роботи – 4, самостійна робота – 58 годин.

Особливий наголос при розробленні організаційно-змістового компонента педагогічної технології ставимо на залученні магістрантів до науково-дослідної роботи в межах реалізації навчання, що базується на дослідженнях. Науково-дослідна співпраця викладачів і магістрантів з менеджменту ґрунтується на їхній креативній взаємодії, що служить системним чинником формування управлінської культури та важливою умовою становлення професійності. Залучення магістрантів до проведення досліджень є пріоритетною умовою фахової підготовки, що активізує критичне мислення, формує основні компетентності управлінської діяльності тощо.

У процесі дослідницької роботи ми використовуємо низку форм дослідницької діяльності:

1. Робота магістрантів у науково-дослідних лабораторіях університету, у тому числі при розробці практико-зорієнтованих проектів на замовлення організацій, установ, підприємств, бізнес-структур.
2. Участь у заходах наукової конкуренції: конкурсах наукових робіт, олімпіадах, тренінгах, конференціях, семінарах, проблемних столах, дебатах, презентаціях наукових проектів тощо.
3. Підготовка наукових статей, тез за матеріалами наукових досліджень.
4. Участь спільно з викладачами в грантових програмах і в інших заохочувальних заходах, що стимулюють наукові пошуки магістрантів.

Виділимо деякі напрями наукового пошуку магістрантів: аналіз руху та результатів економічної діяльності, оцінка її успішності; розрахунок потреб підприємства, організації в кадрах; планування діяльності підприємства; пошук та використання необхідних шляхів і ресурсів для найсприятливішого досягнення основних цілей організації; розробка бізнес-плану та контроль за його реалізацією тощо.

Залучення магістрантів до активної науково-дослідної роботи здійснюють через вирішення низки проблем: зацікавленість науково-дослідною роботою як невід'ємною складовою фахової підготовки; здатність використання наукового стилю мислення в освітньому процесі, у майбутній управлінській діяльності; креативність у науково-дослідній роботі; сформованість дослідницьких умінь, необхідних для реалізації управлінської діяльності тощо. Зазначене вище дозволяє магістрантам визначити їх готовність змінюватися, відмовлятися від стереотипів, знаходити оригінальні рішення складних управлінських проблем в умовах невизначеності тощо.

Діагностико-оцінний блок розробленої нами педагогічної технології передбачає реалізацію рефлексії через включення майбутніх магістрів з менеджменту в аналітико-оцінну, пошуково-практичну діяльність, що сприяє формуванню стійких уявлень про специфіку роботи в установах, організаціях, бізнес-структурах, на підприємствах, окреслення основних недоліків зазначеного процесу, пріоритети розвитку управлінської культури тощо.

Результатом технології є сформованість когнітивної, особистісно-креативної та технологічної складових управлінської культури менеджерів як інтегративного динамічного особистісного утворення, що включає в себе систему теоретичних знань і вмінь, управлінських технологій і особистісно-креативних якостей, які визначають професійну готовність до відповідальної та ініціативної управлінської діяльності і служать основою для накопичення управлінського досвіду.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Обґрунтовано, що педагогічна технологія виступає провідним напрямом сучасного наукового пізнання. Під педагогічною технологією формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту ми розуміємо взаємопов'язану динамічну та гнучку сукупність форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних спільною метою функціонування та єдністю реалізації, що є запорукою формування управлінської поведінки майбутніх менеджерів в умовах підвищення ефективності освітнього процесу, що гарантує досягнення кінцевого результату дослідження. Зазначену

технологію подано у вигляді чотирьох блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та діагностико-результативного.

У межах змістово-організаційного блоку технології оновлено зміст навчальних дисциплін: «Іноземна мова», «Інформаційні системи і технології управління організацією», «Технологія управління персоналом», «Технологія прийняття управлінських рішень» у контексті доповнення змісту теоретичними знаннями щодо тенденцій актуалізації інноваційної управлінської діяльності та інноваційного характеру розвитку економіки. Розроблено дисципліну за вибором: «Управлінська культура менеджера», що спрямована на удосконалення та розвиток загальноінтелектуального та загальнокультурного рівня магістрантів, а також вироблення практичних умінь щодо формування управлінської культури майбутніх менеджерів. Виділено основні форми науково-дослідної роботи магістрантів, що сприяють активізації їхнього критичного мислення, формуванню основних компетентностей управлінців тощо.

Упровадження розробленої технології в практику університетської освіти стане предметом подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишай: монографія / Н.П. Волкова, О.Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – 228 с.
2. Сисоева С.О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак / С.О. Сисоева // Педагогічний процес: теорія та практика. – 2006. – № 2. – С. 127–131.
3. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/koncepcija>
4. Харченко С.Я. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.С. Харченко, Н.П. Краснова, Л.П. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

References

1. Volkova, N.P. & Tarnopolskii, O.B. (2013). *Modeliuvannia profesiinoi diialnosti u vykladanni navchalnykh dystsyplin u vyhchakh* [Modeling of professional activity in the teaching of academic disciplines in higher education]. Dnipropetrovsk, Dnipropetrovskiy universytet imeni Alfreda Nobelia Publ., 228 p. (In Ukrainian).
2. Sysoeva, S.O. (2006). *Pedahohichni tekhnolohii: korotka harakterystyka sutnisnykh oznak* [Pedagogical technologies: a brief description of the essential features]. *Pedahohichni proces: teoriia ta praktyka* [The Pedagogical Process: Theory and Practice], no. 2, p. 127-131 (In Ukrainian).
3. *Akademichniy tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Academic explanatory dictionary of the Ukrainian Language]. Access mode: <http://sum.in.ua/s/koncepcija> (In Ukrainian).
4. Kharchenko, S.S., Krasnova, N.P. & Kharchenko, L.P. (2005) *Sotsialno-pedahohichni tekhnolohii* [Social and pedagogical technologies]. Luhansk, Alma-mater, 552 p. (In Ukrainian).

В статье обосновано, что педагогическая технология выступает ведущим направлением современного научного познания. Разработана технология формирования управленческой культуры будущих магистров менеджмента в процессе профессиональной подготовки. Технология представлена в виде четырех блоков: целевого, теоретико-методологического, организационно-содержательного и диагностико-результативного.

Ключевые слова: управленческая культура, технологический подход, будущий менеджер, магистр, профессиональная подготовка.

The article deals with the problem of administrative culture of future masters in management in the process of professional training.

Pedagogical technology has been developed as an interconnected set of forms, methods, means and resources of educational process. The technology is presented in the form of blocks such as the target one, the theoretical and methodological one, the organizational and content one, the diagnostic and productive one.

Key words: management culture, technological approach, manager, master, vocational training.

Одержано 3.10.2018.